

Э.Д. Сулейменова, Р.С. Амренова,
А.Қ. Таусоғарова, И.С. Каирбекова

МЕНТАЛЬДІ ТАҢБАЛАНҒАН КОНЦЕПТІЛЕР

ҰЖЫМДЫҚ МОНОГРАФИЯ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІЛІМ ЖӘНЕ
ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті

МЕНТАЛЬДІ ТАҢБАЛАНҒАН КОНЦЕПТІЛЕР

Ұжымдық монография

"Мир печати"
Көкшетау
2014

ӘОЖ 811.512.122
КБЖ 81.2 Қаз

Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университетінің Ғылыми
кеңесі баспаға ұсынған

Пікір бергендер:

ф.ғ.д., проф. Мусатаева М.Ш.
ф.ғ.д., проф. м.а. Ибраева Ж.Қ.
ф.ғ.к., проф. м.а. Қиякова Р.Ж.

Жауапты редактор: ф.ғ.к., ассоц. проф. м.а. Амренова Р.С.
Басылымға жауапты: ф.ғ.к., ассоц. проф. м.а. Амренова Р.С.

Ментальді таңбаланған концептілер
М 45 Ұжымдық монография. – Көкшетау: "Мир печати" баспасы, 2014. 240 бет.

ISBN 978-601-7462-61-1

Ұжымдық монография үш тараудан тұрады: бірінші тарауда әлем бейнесі мәселесі когнитивтік категория ретінде қарастырылып, лингвокогнитологияның теориялық маңызды түсініктері *сөз – ұғым – концепт* жүйелі түрде «тіл универсумының» түйіні ретінде және *мағына vs. мән* дистинкциясы зерделенеді. Біршама терминдердің дефинициясы қайтадан анықталып, нақтыланады. Бұл танымдық лингвистиканың теориясына қосылған қомақты үлес бола алады.

Екінші тарауда қазақ халқының ментальдік кеңістігіндегі ұлттық әлем бейнесін сипаттай отырып қазақ халқының дүниені қабылдауының этникалық ерекшеліктерін көрсету мақсатында "Адам" концептісінің концептілер аясы ретінде бірқатар микроконцептілерге концептуалдық талдау жасалады және адам туралы ментальді түсініктің дереккөзі ретінде антропонимдер қарастырылады.

Үшінші тарауда әлемнің фразеологиялық бейнесін зерттеу барысында тұрақты тіркестер қазақ халқы дүниетанымының бейнелі жүйесі ретінде зерделенеді. Сонымен қатар, фразеологизмдер мен есімделген концептілердің мәнмәтіндік репрезентациясы беріледі.

Еңбек ғылыми қызметкерлерге, магистранттарға, студенттерге, сонымен бірге қызығушылық танытатын қалың оқырман қауымға арналады.

ӘОЖ 811.512.122
КБЖ 81.2 Қаз

ISBN 978-601-7462-61-1

«Ментальді таңбаланған концептілер» атты монография ҚР Білім және ғылым министрлігінің гранттық қаржыландыруы негізінде "Қазақ тілі мен мәдениетінің ментальді маркерленген концептілері: тілдік және этникалық сәйкестік" (1553/ГФ2; 2012-2014) ғылыми жоба аясында іске асырылды (келісімшарт ¹1663; 20.09. 2012).

© Сулейменова Э. Д., Амренова Р. С., Таусоғарова А. Қ., Каирбекова И. С., 2014

МАЗМУНЫ

КІРІСПЕ: Концепт және оның ментальді таңбалануы жайлы (Э.Д. Сулейменова).....	3
Зерттеудің әдіснамасы және өзектілігі (Р.С.Амренова).....	5
1 ӘЛЕМ БЕЙНЕСІ КОГНИТИВТІК КАТЕГОРИЯ РЕТІНДЕ (Э. Д. Сулейменова).	
1.1 Әлем бейнесі vs әлемнің тілдік бейнесі.....	8
1.2 <i>Сөз – ұғым – концепт</i> «тіл универсумының» түйіні ретінде және <i>мағына vs. мән</i> дистинкциясы.....	24
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	35
2 ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ МЕНТАЛЬДІК КЕҢІСТІГІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ӘЛЕМ БЕЙНЕСІ	
2.1 Концепт – ментальді лексикон (Р.С.Амренова).....	36
2.2 Қазақ халқының когнитивтік кеңістігіндегі "Адам" концептісі ("Адам" концептісінің концептілер аясы: "Әйел", "Махаббат", "Батыр", "Қонақжайлық", "Той", "Шешендік өнер", "Тұлпар") (Р.С.Амренова, А.Қ.Таусоғарова).....	49
2.2.1 Адам ұғымының концептуалдануы.....	51
2.2.2 Әйел ұғымының концептуалдануы	71
2.2.3 Қазақ халқының әлем бейнесінде махаббат конц.....	74
2.2.4 Шешендік – Адам концептісінің маңызды компоненттерінің бірі.....	78
2.2.5 Қазақ ертегілеріндегі қонақжайлық және той ко.....	80
2.2.6 Батыр концептісі – Адам концепті аясының басты компоненті.....	87
2.2.7 Жылқы концептісі – Адам концептісінің негізгі компоненттерінің бірі.....	93
2.3 Антропонимдер – адам туралы ментальді түсініктің дереккөзі (Р.С. Амренова).....	104
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	166

3 ӘЛЕМНІҢ ФРАЗЕОЛОГИЯЛЫҚ БЕЙНЕСІ (И.С.Каирбекова)

3.1 Тұрақты тіркестер – қазақ халқы дүниетанымының бейнелі жүйесі	174
3.2 Концепт – фразеологизмдердің мәнмәтіндік репрезентациясы.....	186
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	221
ҚОРЫТЫНДЫ (Р.С. Амренова, А.Қ. Таусоғарова).....	224

МЕНТАЛЬДІ ТАҢБАЛАНҒАН КОНЦЕПТІЛЕР

Ұжымдық монография

Авторлық ұжым:
Э.Д. Сулейменова, Р.С. Амренова,
А.Қ. Таусоғарова, И.С. Каирбекова

Басуға 12.12.2014 г. қол қойылды.
Пішімі 60x84/16. Көлемі 14 баспа табак.
Таралымы 1000 дана. Тапсырыс № 331

«Мир печати» баспасы
020000, Көкшетау қаласы, Капцевич көшесі, 230
Тел. 8 (7162) 32-62-26,
e-mail: mirpechaty@mail.ru